

## TÍZ ÉVES A MAGYAR FORDÍTÓHÁZ

A nemzeti irodalmak mást jelentettek a romantika időszakában – amikor a nemzetek identitásuk megfogalmazásán fáradoztak, amikor tehát az irodalom és a történelemírás is ennek szolgálatában állt – és mást jelentettek a 20. században, amikor szükség mutatkozott a már kialakult kultúrák párbeszédére. Kiderült ugyanis, hogy az identitást csak a másikhoz való viszonyulásban lehet leírni, értelmezni. Más népek irodalmának az olvasása, a másik megismerése és értelmezése, elfogadása fontos tájékozódási kiindulópont az önmegismerés szüntelen folyamatában.

Műfordítóként, aki magyar szerzőktől eddig valamilyen több mint 50 könyvet – regényt, esszégyűjteményt, tanulmány-, dráma- és verseket – fordított le szerb, régebben szerb-horvát nyelvre, az imént kifejtettekkel összefüggésben éppen ezt az aspektusát hangsúlyozzam az olyan intézményeknek, mint amilyen a Magyar Fordítóház Alapítvány.

A fordítás alapjaiban véve tehát létszükséglet is – különösen a kis nyelvi közösségek számára, különösen most, amikor előtérbe kerülnek és fokozatosan felgyorsulnak a különböző integrációs folyamatok, amelyek azt a látszatot sugallják, hogy csak egy világkultúra létezik. Ezért a kis népek közötti kölcsönös fordítás nagyon fontos feladat, mert az integrálódási irányvonalak azzal fenyegetnek, hogy a fordítást csak egy nyelvre szűkítsék le, és azt tapasztaljuk, sajnos, hogy a kis nyelveken íródott művek nem képesek teljes egészében kifejtetni azt a hatást, amelyet pedig kiválóságukkal megérdemelnének. Egyes vélemények szerint az univerzális kultúra nem más, mint az angol nyelvű kultúra dominációja. A középkorban a latin volt a közös európai nyelv, a 18. században a francia, most pedig az írók többsége, akik nem angol nyelven írnak, arra törekszenek, hogy műveik minél jobb angol fordításban lássanak napvilágot.

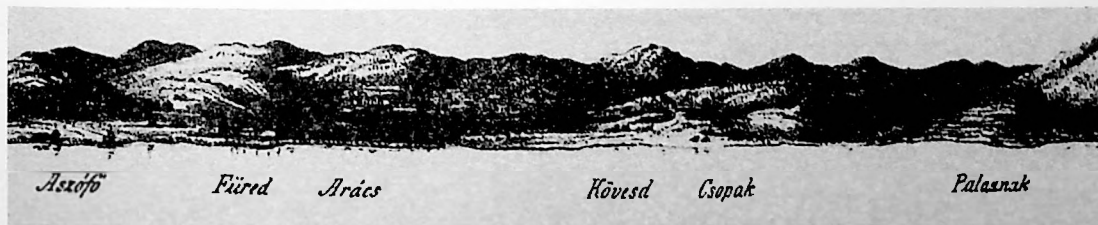
Ezzel szemben Umberto Eco egy helyen azt mondja,

hogy Európa metanyelve nem az angol, hanem a fordítás. Egy olyan négyyszög alkotja az európai kultúra lényegét, amely egyfelől abból áll, ami „személyes”, és abból ami „más”, másfelől pedig abból, ami a „közösség”, és abból, ami a „kommunikáció”. Az összes többi elemet e négy fogalom alá lehet rendelni. Ebben a négyyszögben a Magyar Fordítóház Alapítvány tevékenységével a moderátor szerepét vállalja. Mellesleg Eco kijelentéséből nehéz nem kihallani a bíráló hangot.

Egy barátom, akinek egyik-másik könyve mindig asztalomon van, - Konrád Györgyről van szó -, azt írta egy helyen, az európai szellemiségről, az európai kultúráról értekezve, hogy ha a nemzeti, kulturális anyaintézmények történetesen fordítókat díjaznak vagy bármilyen formában támogatnak, akkor ezt igen jól teszik, mert – szerinte – „senki személyesebb áldozatot nem hoz az európai eszmecsereért, mint az aki a maga nyelvén testet ad egy másik ember amúgy megközelíthetetlen látomásának, eltörölve nemcsak a nyelvi, de a tér- és időbeli határokat is”. És hozzáteszi, hogy ha definíciókat írnának egymás alá, akkor az egyik így hangozna: Európa a fordítók műve. Mert ha belegondolunk, a fordítás áll a legtöbb nemzeti irodalom, filozófia, gondolkodás legelején. Mindaz ami ezekben a kultúrákban – és nemcsak a kultúrákban – létezik, a fordítók döntő közreműködésével jött létre.

Ez a mű azonban felettébb törekeny. Sajnos, ott ahonnan jövök, ez a legszörnyűbb módon bizonyosodott be, amikor az analfabéták terrorja lett a mérce. Ha jobban odafigyeltünk volna a „másikra” és kevésbé ragadtattunk volna el „magunkkal”, ha kifinomultabb érzékünk lett volna az „idegenek”, az „utasok”, a „szomszédok” iránt, akkor „magunkat” is jobban megismerhettük volna.

A balatonfüredi fordítóház vendégeinek túlnyomó része egy emberöltő távlatában a magyar irodalom bemutatásán munkálkodik, de – a meghatározásnak megfelelően – a célnyelv kultúráját gazdagítja. Ez a ház lehetővé teszi számukra, hogy nyugodtan, napról napra araszolva a szöveggel, az imént kifejtett ars poetica szellemében dolgozhassanak. És talán mindannyiuk reményét fejezem ki azzal, hogy munkánk majd, végső soron, mindkét közösségünk javára válik.



## Ewa Lipska

### FORDÍTÓIM MOI TŁUMACZE

*Fordítóim. Ők. Az én továbbvivőim  
Az enyém – Az övék  
ez időhalom az asztalon.  
Szótárak befőtjtje.*

*Cirilbetűs hajnal  
bársonyos germán homályban.  
Román antilop  
versemnek partján.*

*Az enyém – Az övék  
ez utazás.  
Még egy ösvény á rebours  
minden ok nélküli.*

*Sebészeim szó  
transzplantációi. Az övék.  
Fordíthatatlan  
e rövid poémában.*

*Én pedig  
számtalan nyelvbe vagyok egyszerre szerelmes.  
Betű betű után belélegezve Næssjö párját,  
törvénytelen verseimmel találkozva az erdőn.*

*Az enyém – Az övék  
e hang. Könyvek mögöl áradó kétségek.  
Oldalak szakadékain átívelő jóslások.  
Heathron rajtoló szótagjai.*

*Mit örökölnék utánam?  
Félelmeimet? Étvágyamat  
mindaz iránt mi elmúlik?  
A mező dekoltázsát? Ibolyaszín ametiszt legelőket?*

*Amikor köröttünk  
Az enyém – Az övék  
e pontatlan valóság. Hakkerek édene  
és a pletykásoké, politikusoké.*

## Bronislaw Maj

### ALIG PÁR PERCIG TART TRWA ZALEDWIE KILKA MINUT

Krakkó, 1980. március 21.

*Alig pár percig tart: az öreg Európa legnagyobb tere, ködös reggel, a város hangjai még bátortalanok – és akkor: tűz, vakítóan sárga, megdöbbeneti, és tehetatlenné teszi az embereket: a bankok kapualjában, megszűnik a vodka- és valutaüzérkedés, az izgatott tömeg a férfi köré sűrűsödik, aki – egy öreg szivattyúhoz kötötte magát – lángol. Benzinszag, pillanatok alatt: a ruhája, majd a haja, rángó keze és szája: hangja a fájdalomtól artikulátlan, kiáltása már nem formálódik szavakká, a félredobott áldozat barna maró lángja nem tör az égbe, nem hül jelekké: apró lángokkal lobban, eltűnik a tömeg levegőre éhes tüdejében, akik – alig pár perc múlva – az életet választják: szemben a bankok kapualjában ismét vodkával és valutával üzérkednek, a tömeg nyugodtan szertefoszlik, ellobban az öreg Európa utolsó lángnyelve és felharsan a város győztes szava: Égve nem tudod, hogy szabad lesz-e. És ami a tiéd – azt is elveszíted.*

## Eryk Ostrowski

### FENNT NA GÓRZE

*Távozásod napja óta a kinszenvedés istenek által elrejtett titok*

*Két keresztre feszítve harmadik arcot mutatunk*

*Hiába keressük benne a gyilkost  
Hiába keressük benne az embert*

*Bizonyosság,  
az örökké új és nem ismert állomásokra befutó vonat*

Teresa Kaczorowska

**SZERELEM HAJNALTÁJT  
MIŁOŚĆ O PORANKU**

*hajnaltájt  
hát ismét ébresszen  
föl becéző  
gyengédséged*

*és érzelmes szavakkal  
kezdődjék el meghitt  
közös napunk*

*vállam ölelő karod  
ne vondd vissza  
mosolyogj rám*

*de a következő éjjel  
mellettem egy hely  
megint üres...*

*ezért kérlek  
soha ne beszélj reggel  
a szerelemről...*

## Bogdan Czaykowski

### IMA MODLITWA

*doj a fellegek közé uram*

*de ne változtass esőcseppé  
nem akarok visszatérni a földre*

*doj a virágok közé uram*

*de ne változtass méhhé  
meghalnék a szorgalmatos édesség bőségétől*

*doj a tóba*

*de ne változtass hallá uram  
nem tudok hidegvérű lenni*

*doj az erdőbe  
mint tobozt a fűbe  
hogy ne találjanak meg vörös mókusok*

*doj sziklák nyugodt formájába  
de ne a londoni utcák kövezetére  
uram fogammal belemarok ez idegen városa falába*

*mi forgat engem a tűzön  
ragadj ki a lángok közül  
és fektess halk felhőre*

## Aleksander Nawrocki

### NYAKÖRV OBROŽE

Gyönyörű nyakörvet hoztak

– Tessék – mondják – ünneped lesz  
és tízparancsolatod.

Ha kopik, javíttasd azonnal,  
őrizd, akár az életed,

mások nyakörvéhez hasonlítsd – jó szemmel nézik majd,  
panaszkodj, hogy későn kaptad meg,  
csupán születésed után.

Alapítsd meg a nyakörv-kedvelők társaságát:

minél többet fojtasz meg akkor,

annál közelebb jutsz az abszolút igazsághoz,

hogy a nyakörv könnyű szorítása a nyakadon

biztonságot kölcsönöz és hitet abban, hogy fontos vagy...

Nézem simogató kezük.

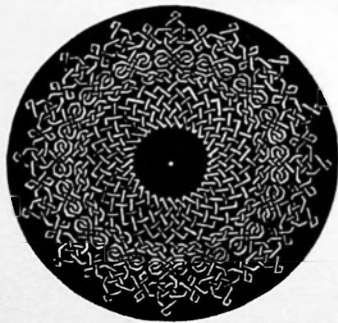
– De én nem vagyok kutya – magyarázom

– Nyakörvem cserjések visszhangja

és utak találkozása ebek habzó vonyításában.

Orrom nem ismeri az ember szagát,

ezért vonyítok szívem legmélyéből.



2010. évi kiadás: 2010. évi 1. kötet

2010. évi 1. kötet

## Marek Wawrzkiwicz

### NEKED MESÉLEM OPPOWIADAM CI

*Találkozunk a házban. Azt akarod,  
Hogy elmondjam, amit  
Nem lehet elmondani.*

*Reggel váltunk el.  
Hideg eső szemetelt – úgy, mintha  
A világ kezdetétől esne, most és mindörökké.*

*Olvastam az újságban, hogy hamarosan  
Minden rendben jön, és majdnem elhittem.*

*Aztán munkahelyünkön keményen dolgoztunk és  
Eljutottunk a végkövetkeztetésig, miszerint  
Semmit nem tudunk tenni.*

*Ismerősömmel találkoztam, kinek gondolatai vannak  
Szerelmi életével, melynek eredete  
Metafizikai jellegű. Erről beszélgettünk.*

*Pár perccel kettő után, bizonyára a beszélgetés  
Hatására, megpróbáltam visszaemlékezni  
Annak a furcsa arcú lánynak  
a nevére. Elfelejtettem. Csak sovány  
csípőjének görcsös rángásaira emlékezem.*

*Negyed órával három előtt halott barátom  
Telefonált és azt javasolta,  
Menjünk moziba. Életében  
Csak a westernt és a gengszter-filmeket szerette,  
Mivel esetükben nem kellett triumfálnia az igazságot.  
Most Bergman-filmre hívott.*

*Pár perccel később kétségbe vontam  
a létezés értelmét. Erősebben kétkedtem,*



Mint tegnapelőtt, de kevésbé, mint  
Az elmúlt szombaton.

Autóbuszal mentem haza és átadtam a helyemet  
Egy öregasszonynak. Barátságtalan volt. Még abban  
A percben megutáltam őt.

S mert nem tudom,  
Hogyan mondjam el neked mindezt.  
Hallgassuk inkább, együtt.

Késő éjszaka van. Az ablakon  
Túl árnyék suhant.  
Nem, ő még nem a halál.  
Csak egy madár rebbent.  
Lágy, mint a beton  
És könnyű, mint a kő.

1986. október

(Cséby Géza fordításai)





Kocsis Péter:

## **KURVAFIX, MEGHALT EGON BONDY...**

A hír Magyarországon alighanem keveseket rázott csak meg, egyedül a Magyar Narancs közölte néhány sorban, fényképpel... A Bohémia-fesztiválok látogatóinak és a cseh underground ismerőinek szűk körén kívül a Hrabal-olvasók reményeim szerint még mindig népes tábora tudja egyedül, mit is jelent ez: eltávozott az utolsó gyöngéd barbár...

A „gyöngéd barbárok” triászából neki sem hétköznapi halál jutott, jöllehet a szándékos vagy véletlen öngyilkosság nála a legkevésbé valószínű. A grafikus Vladimír Boudník nyakkendőjével felakasztotta magát, hogy a sorsot kísértse, de nem érkeztek időben megmentésére, Hrabal pedig, mint tudjuk, kiugrott a bulovkai kórház ötödik emeletének ablakából, állítólag túlzott lelkesedéssel elkövetett galambetés közben. Egon Bondy pozsonyi lakásán egy reggel felébredt, és szokása szerint rágyújtott az első szűrőtlen cigijére, ám olyan szerencsétlenül tette, hogy lángra lobbant, előbb a bajsza és a szakállja, majd a kardigánja és az egész ágy is. Súlyos égési sérüléseiből már nem tudott igazán magához térni, és alig két héttel később elhunyt... Temetést, szertartást nem kívánt, barátai szűk körben egy emlékesten idézték meg valóban halhatatlan szellemét. Egy megkésétt, megöregedett Jan Palach, akinek azonban inkább élete, pusztá létezése volt sokaknak kényelmetlen, semmint halála.

Egon Bondy polgári neve – az általa nemigen használt titulusokkal együtt - PhDr. Zbyněk Fišer, CSc. 1930-ban született, Prágában. Költő, prózaíró és filozófus. Édesapja Jan Fišer, aki az első világháború idején az oroszországi csehszlovák légió tisztjeként szolgált, és a Masaryk-féle első köztársaság idején generális lett belőle. Bondy édesanyja a II. világháború alatt halt meg. Már a negyvenes évek közepétől írt, saját meghatározása szerint amolyan marxista-szürrealista értelmiségiként. Művészi álnevét 1948/49 óta használta, amikor ezen a néven írta alá művét a „Zsidó nevek” címmel megjelenő almanachban. A szerzők közül ő volt az egyedüli, aki élete végéig „megtartotta” az álnevet. A negyvenes évek végén, az ötvenes évek elején szinte „illegálitásban” élt, és akkori életformája sokban hasonlított az amerikai beat-generáció tagjaiéhez, akikkel egyébként több írásában is foglalkozott. Az ötvenes évek elején saját műfajjal, a „totális realizmus” állt elő, egy olyan irodalmi-művészeti irányzattal, amely Hrabalra is nagy hatással volt. Ugyanebben az

időszakban Morgenstern fordított, és megalapította az „Edice Půlnoč” samizdat-kiadót. 1951 és 1955 között rendszeresen találkozott Bohumil Hraballal a libeňi Gát utcában, ahol kettesben vagy Vladimír Boudníkkal védelték a sört és vitatkoztak a művészetekről, filozófiákról. Erről az időszakról szól a Gyöngéd barbár című Hrabal-mű.

Bondy 1967-ben rokkant nyugdíjas lesz. Első filozófiai műve (A lét és egzisztencia kérdései) diplomamunkájának változatlan kiadása, majd a hatvanas évek második felében saját nevében (PhDr. Zbyněk Fišer) megjelenteti háromkötetes filozófiai művét, amelyből az Ontológia vizsgálata (Útěcha z ontologie) külföldön is ismert lesz. Ugyanakkor a viszonylagos szabadság idején, azaz a hatvanas években megtagadja, hogy költészetéből és prózájából bármit is megjelentessenek. 1968-ban jelenik meg másik híres kötete, egy Buddháról szóló monográfia. 1968 után ismét a háttérbe vonul, a hetvenes években a prágai és cseh underground egyik vezéralakja lesz. A Plastic People of the Universe szövegírójaként ezek ismerik meg verseit, kezdő költők támogatója és nesztora lesz, kizárólag samizdatokban publikál (Vokno, Revol-ver revue stb.) Ugyanitt jelenik meg egész sor verseskötete és prózája, valamint filozófiatörténeti művei.

1990 után végre hivatalosan is megjelentek versei, prózái és filozófiai írásai. 1994 óta Szlovákiában élt – akkori szavai szerint „az ország kettéválása elleni tiltakozásul”. Külföldön tartott előadásokat, tanított a pozsonyi egyetemen, zenekarokat pártfogolt és énekelt velük (Pozoň Sentimental), haláláig foglalkozott a filozófiai és társadalmi kérdésekkel, valamint a Tao te king fordításával. Utóbbi kapcsán budapesti látogatása alkalmából Karátson Gáborral is találkozott, és volt szerencsém barátként-tolmácsként részt venni ezen a különös hangulatú, két meglehetősen fanatikus ember által teremtett rendkívüli légkörű, kapkodó eszmefuttatásban, melyből az idő haladtával egyre kevesebbet értettem... A végén pedig egyenesen az volt az érzésem, hogy ők már egy másik világban járnak, és kommunikációjuknak csak kevés köze van a mi reális világunkhoz...

De térjünk vissza Bondyhoz. Politikai nézetei mindig a szélső baloldalhoz álltak közel, ezért sokat foglalkozik a marxizmussal is. Ezek a munkái is csak samizdatban jelenhettek meg, 1969 és 1989 között. Érdeklődése a keleti filozófiák iránt a már említett Buddha-monográfia mellett az iszlám és keresztény teológia vizsgálatához is elvezette. Politikai kérdésekben is gyakran és szívesen nyilatkozott, ismert és kitartó ellenzője volt mindvégig a globalizációnak, a kapitalizmus létező fajtáinak, feltétlen

híve az önálló közép-európaiság gondolatának. Nagyon szerettem volna, ha egyszer sikerül összehozni őt TGM-mel, az utóbbi esztendőben azonban már sehová sem járt el, még budapesti meghívásainkat is sajnálkozva elutasította, és otthon dolgozott csak. Fizikailag gyengélkedett, de szellemileg ugyanolyan volt, mint akár harminc esztendeje... Írásai közel száz kötetnyit tesznek ki.

Végül – elvégre Magyarországon él az olvasó – illik kitérni arra a kérdésre, ami gyakran felmerül Egon Bondyval kapcsolatban: a kommunista rezsimmel való együttműködésre, azaz a besúgásra. Bondy sohasem tagadta, hogy az ötvenes évektől rendszeresen járt utána a titkosszolgálat, a hetvenes években pedig kéthetente keresték fel az államvédelem emberei egy-egy beszélgetés erejéig. Azok véleménye is megoszlik a tényleges szerepéről, akik közelebről ismerték – aligha tudjuk már meg a teljes igazságot.

*„Bondy olyannyira a művészet és a bölcsélet világára koncentrált, hogy... ez az abszolút összpontosítás okozta egyebek között azt is, hogy néhányszor együttműködött az állambiztonsággal, a titkosrendőrséggel... Mellesleg köztudott volt az is, hogy Bondy a kihallgatásokon mindig olyan dolgokat fecsegett ki, amiről nem is tudott semmit, ugyanakkor senki sem vonta be semmilyen politikai ügybe.”<sup>1</sup>*

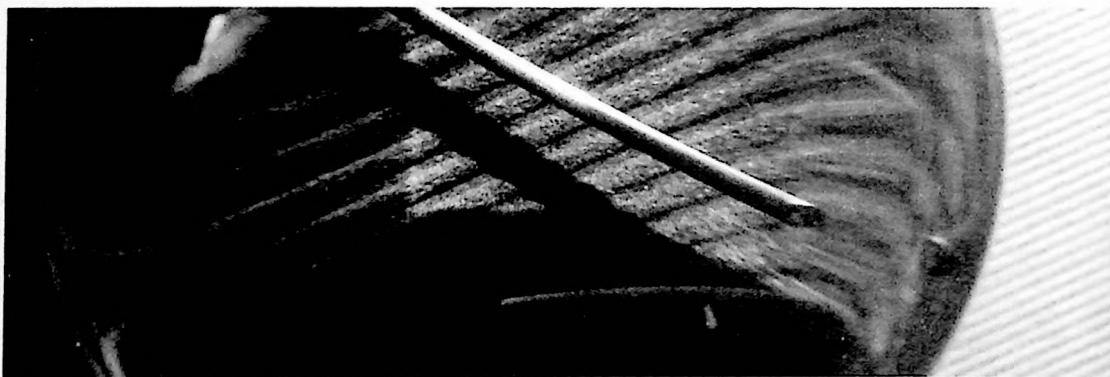
Bondynak ez a magatartása nem véletlenül emlékeztet Hrabaléra: mindketten a „hagyjanak már békében élni és írni” elvét vallották magukénak, és amennyire csak rajtuk múlott, igyekeztek kivonni magukat a politikai közéletből, illetve a kultúrpolitikából. Hrabal „hivatásos író” lett, ami egyet jelentett a civil életben való elrejtőzéssel,

Bondy pedig önszántából rokkant-nyugdíjaztatást harcolt ki magának. Mindketten tudták, hogy ha „helyzet van”, gyávának bizonyulnak, és ez többször be is bizonyosodott. De olyan ez is egy kicsit, mint Hrabal esetében: bármit tett is, esetleg, azt egy olyan totalitárius rezsim keretében tette, amelyben a művészeket is kötelezték arra, hogy szint valljanak, és a gyanús elemeket büntették. Volt, aki külföldre menekült ez elől, akadt, aki a börtönt választotta vagy a halált, és akadtak olyanok, mint Bondy, akik kompromisszumokat kötöttek. De ne feledjük: a mérleg másik oldalán ott volt és lesz mindig, mint a prágai underground legendás alakja, a fiatalabb generációk példaképe és guruja. A többivel saját lelkiismeretével kell elszámolnia. De idézzük ezügyben őt magát:

*„Hallgasson ide, tudták rólam, hogy száz százalékosan a szovjet rezsim ellen vagyok és hogy ugyanennyire, vagy még jobban az amerikai szisztéma ellen. Voltak emberek, akik egészen nyilvánvalóan nem vettek részt semmilyen aktív politikai tevékenységben, és csak ideológiai alapon elleneztek, és ezekhez jártak ellenőrizni, mit csinálnak, és ezeket a látogatásokat aztán akárhogy jellemezhetők önmaguk előtt is. Engem mindig Júliával (Bondy felesége) fenyegettek. Amikor a legrosszabb volt, elvittek a Ruzyněi reptérre, és ott azt mondták, ide figyeljen, Júlia beteg, és előfordulhat, hogy úgy két-három évig nem látja magát, és hogy fog akkor megélni, és Júliával ugyanez megfordítva. Nálam elsősorban mindig a munka szabadságának megvédéséről volt szó. Alapelvem volt, hogy nem maradt és nem marad semmi kimondatlanul, amit egyszer az ember kigondolt. Soha semmilyen gondolatomat vagy nézetemet vagy megjegyzésem nem hagytam magamba fojtani.”<sup>2</sup>*

1./ Petr Placák: Egon Bondy – invalidní důchodce z přesvědčení, in: Lidové noviny, 2000 02.12.

2./ Flašička antabusu, in: Petr Placák: Kádrový dotazník, Babylon, Praha, 2001, 42.p



Egon Bondy:

## A VINOHRADY ZSIDÓTEMETŐ

*(Ezzel a címmel készített rövidfilmet 1984-ben Bondyval Tomás Mazal, az alábbi szöveg ennek fordítása. Bondynak számos kedves sétálóhelye volt Prágában, ezek közé tartozott ez is.)*

Íme egy temető – egy zsidó temető. Nem az a híres zsidó temető az Óvárosban, amelyet az egész világból jönnek megnézni az emberek.

Ez itt egy közönséges temető, amelyben a mai napig temetnek el embereket.

Én nyaranta, ősszel, sőt koratavasszal is el-eljárógatok ide. A fő útvonala szabad és gondozott.

Felettünk nyárfák, ilyenkor, télen, csupasz ágakkal, jelentéktelenül, amúgy csehesen. Csehországban folyton tél van – hiszen Neruda is megírta már ezt, mármint hogy errefelé nyolc hónapon át tart a tél és négy hónapon át a hideg – így aztán az égbolt is ennek megfelelően néz ki.

Nyaranta azonban zöldek a nyárfák, az utat takarítják – szép látványt nyújt olyankor. Miközben sírok ezrei vannak körülöttünk, amelyekhez már soha nem jár el senki – nem azok halottak csupán, akik bennük fekszenek, de mindenki, aki valaha is ismerte őket, minden utódjuk, de a barátaik is, mindenki elszállt a kéményeken át, Auschwitzban vagy másutt. Azok, akik visszatértek abból a háborúból, amely az utolsó kellene hogy legyen – amely az utolsó kellene hogy legyen, de ki tudhatja, vajon nem csak a második a sorban – azok, akik visszatértek, kevesen vannak, az ujjainkon meg tudjuk számolni őket. Így hát így is néz ki ez a temető.

Nyaranta még sokkal szomorúbb, mint ilyenkor, télidőben.

Télen még azt hiheti az ember, hogy ez a normális, de nyáron, amikor végignéznek az utakon és a sírrengetegek között vezető mellékutakon, amint behálózza őket a fák és bozótok gyökérrendszere, mindenféle cserjék viráznak és zöldellnek – az egész egy áthatolhatatlan dzsungel. Most csak azt láthatja az ember, amint a borostyán befut mindent és a főúton kívül nem hagy semmi szabad felületet.

Mire lehet itt emlékezni? A többi temetőben az ember az élet természetes rendjéről medítál, hiszen mindannyiunkra ez vár – ezért természetes -, akkor is, ha nem gondolunk rá, ameddig fiatalok vagyunk, és akkor is, ha gondolunk vele, mert nő az éveink száma. Az ember tehát itt nem arra gondol, ami elkerülhetetlen része életünknek, sokkal inkább arra, ami itt ezeket az embereket

elkerülhette volna, az erőszakos, szörnyű, idő előtti, hiábavaló, gyilkos halál.

És ha arra gondolok, hogy itt ez a temető csupán egy kicsiny példa, hogy hány ilyen temető van még, ilyen benőtt, többségüket eltörölték, még azt sem hagyták, hogy benője őket a zöld, inkább eltörölték, hány volt belőlük Európa-szerte, és hány jelöletlen gödör lehet Ukrajnában, Szibériában és másutt.

És hát az embert itt valahogy különösképpen szíven üti, ennek a mi századunknak a helyzete, hiszen itt ezek az emberek azért nem élhették meg az öregkort és a normális halált, mivelhogy zsidók voltak. Mivelhogy valaki számára „mások”-nak tünnek, mint mi többiek, alsóbbrendű embernek vagy osztályellenségnek – ez már édesmindegy, mikor hogy volt kimondva. Az eredmény pedig az volt, hogy legyilkolták őket és hogy ma Európa tele van ezekkel az elhagyott temetőkkel és azokkal a gödrökkel, amelyeket soha senki nem talál már meg – ilyenekből számtalan lehet.

Nekem ilyen nevem van. És ez a név immár sohasem levakarható. És éppen azért vettem fel, mivelhogy éreztem, hogy legalább egy ilyen aprócska gesztussal oda kell állnom azok mellé, akiket megvetnek, akiket ütnek, akiket halálra ítélték, fizikai vagy akár közéleti értelemben, azok mellé, akiket megfosztottak jogaiktól és akiknek nincs hová fellebbezniük és nincs hová jogorvoslatért fordulniuk.

Ebben a huszadik században ez egy amolyan fura dolog. A sorsa ezeknek a zsidóknak, amely a második világháború idején teljesedett be, lassacskán mindannyiunkra kiterjed. Állam állam után, világrész világrész után, azt is mondhatjuk, hogy folyamatosan alakulnak ki mindenütt olyan körülmények, amelyek között a hétköznapi, egyszerű halandó jogfosztottá válik, az ő élete semmit sem számít, nem fellebbezhet, manipulálnak vele akár a halál, a kivégzés, a megsemmítés erejéig is. Van, amikor ez leplezetlenül történik, senki sem titkolja különösebben, és így milliók halnak meg háborúk nélkül, a békében, a haza építése közben, a haza örömteli építése közben, a szögesdrótok mögött vagy máshol. Van, amikor kicsit javul a helyzet, és azt mondjuk, hogy jól vagyunk, mert éppen nem vagyunk mindannyian a szögesdrótok mögé hajtva és nincsenek minden nap kivégzések, amelyeket szertekürtölnek a városokban a hangszórók, amint erre jól emlékszem fiatalkoromból. Azok a zsidók a koncentrációs táborban az utolsó pillanatig éltek, mert élniük kellett. Nem tehettek mást. Az ember egyszerűen a haláláig él. De hogyan? Rettegünk attól, amit velük megtettek, ugyanakkor teljesen világos, hogy az emberek 99%-a el

akarja feledni és sikeresen el is felejt. És ha rettegünk attól, amit velük megtettek, akkor ahhoz is minden jogunk megvan, hogy rettegjünk attól, ami velünk történik, amit velünk csinálnak.

Úgyhogy itt sétálgatok – nicsak, Ota Pavel, a gyöngéd, az érzékeny, aki ugyancsak megtette sajátos tanúvallomását korunkról. Tanúvallomást az apró örömeinkről, oly korban, amikor semmi nagy öröm nem jutott, és tanúvallomást arról, hogy az a bizonyos étvágy, az a vágyakozás, az a kívánság, hogy ne csupán boldog, de jó emberek is legyünk, hogy az valahogy ott van mindannyiunkban, még a legnagyobb elnyomás idején is. Nehéz dolga volt.

Megállok Kafkánál. Nem gyakran, de azért rendszeresen. Egy új feliratot is kapott, emléktáblát nővéreinek. Hát, Ferikém, mondhatom neked, piszok szerencsés voltál, hogy pont abban a korban éltél, amelyikben – szörnyen mókás lenne elképzelni, hogy abban az évben születél volna, amikor én, 54 esztendővel ezelőtt, és ha neked is mindmáig ki kellett volna itt húznod – az volna csak a jó móka, látni azt, hogy egyszerre csak azt vennéd észre, hogy azok a te legeslegsörnyűbb elképzeléseid is képtelenek utolérni a valóságot. Hát – tudom, hogy neked sem volt könnyű, mindannyian tudjuk, hogy szenvedtél, mint a barom, de ha megélted volna a koncentrációs táborokat és ha most megélnéd mindazt, amit mi 35 éve megélünk, hát ki tudja, lehet, hogy egyetlen sort sem írtál volna. Ki tudja. Elvégre a mi korunkban írni, az nem csak kunszt és nem csupán merészség, az egyértelműen valami sokkalta több. Átok, aminthogy minden művészeti tevékenység átok. Legyen nekik könnyű e föld. Örökké tanúskodni fogsz erről a századról, amelynek magának a lelegején kiszimatoltad, merre halad és mi lesz belőle, jó orrod volt hozzá, nekünk manapság gőzünk sincs, mi lesz az elkövetkező évszázadban.

Ki is volna képes ezt eltalálni? Még ha nem is lesz háború, akkor is, mi lesz mindebből? Ferikém, nincsen ma a világban egyetlenegy ember, aki tudná. Képzeld csak el – még olyan sincsen, aki sejtene! Van persze egy szentünk, akit nem ismertél. Szent Orwell az jól megjósolta úgy húsz-harminc évvel utánad, szóval megjósolta egészen 1984-ig. És az most van. És amikor annak idején megjelent, emlékszem, 1948-ban már olvastam belőle részleteket – szóval mindannyian azt mondtuk, hogy azért ez túlzás, csak hogy ma már tudjuk, hogy nagymértékben túl is szárnyaltuk mindazt. Nem csupán minálunk, de másutt is a világban. Amikor jó sok év után elolvastam Orwell 1984 című regényét, az egészet az elejétől, cseh fordításban, hát a tizedik oldal után félre kellett tennem. Szó szerint kicsordultak a könnyeim, bőgtem, amikor tudatosult

bennem, hogy az valójában saját hazám leírása.

Errefelé, Ferikém, ezen a cseh földön, itt végülis mindig otthon érezhette magát a humor. És a túlélésnek ez a képessége, magától értetődően a gerincoszlop bizonyos meghajlásával – ez a mi csehségünk, de közben mégiscsak nem elkurvulni és és nem kollaborálni az utolsó lehellel, szóval megőrizni azt a bizonyos tartózkodást és távolságtartást. Hát akkor – szevasz!

Szép itt, kellemes itt, amikor az ember egyedül van. És ebben a temetőben az ember mindig egyedül van, nagyon kevés errefelé a látogató. Nyaranta a portánál egy fejfödöt kell kérni, télen megvan a sajátom.

És ezek a mindenféle sírok. Német nevek, cseh nevek.

Itt pedig – no nézzük csak, itt valami Bondy van! Nézzük csak! Bohumil, mellette meg Ottó – császári tanácsos! Jesszumárja! Ezt nem is tudtam, hogy mi minden fér bele egyetlen császári családba. Lehettem volna császári tanácsos – hol vannak már azok a régi szép idők, uramisten, mit nem adnék érte, császári tanácsos – hát ez fiatal korában biztosan forradalmár volt, mint mindannyian a jó öreg Ausztriában. A XIX. század, az volt aztán az idő! Itt meg, nézzük csak, a csehszlovák légiipar megalapítója! A feleségével együtt. Na jó – de a feleség 1900-ban született, és ez azt jelenti, hogy ő rakta le az alapjait a csehszlovák légiiparnak és itt élt abban a szépséges Prágában azokkal a poetistákkal meg szürrealistákkal, abban az időben, amely számunkra már maga az aranykor, maga a mese, azok a huszas-harmincas évek. Hát ezt el sem hisszük, hogy ez igaz lett volna, és hogy ő itt élt, nézzük csak, na jó – Bondy. Hát hogyan örülnék az egésznek. Annak, hogy élek. Meglehet, fanyar az íze ennek az örömnek, de mindezt felsimerni itt, e földgolyón, az mindenképpen megéri. Ki tudja, tán valamilyen másik helyen, amelyet úgyszintén Isten teremtett, talán ugyanilyen édesen keserű és édesen fanyar, mint itt, e földön.

Nem olyasvalaki vagyok, aki az élet örök szépségeit énekelné meg, vagy azt, ahogyan az élet győzedelmeskedik a halál felett, másfelől viszont mégiscsak azt kell mondjam, hogy sohasem létezett, nem létezik és nem lesz olyan helyzet, amelyben szükséges dolog vagy egyedüli lehetőség volna ölbe tett kezekkel ülni. Olyan helyzet, amelyben nincs más hátra, mint ölbe tett kezekkel ülni, olyan soha nincsen!

Jesszumárja. Lehettem volna császári tanácsos, hát hol vannak azok a régi szép idők, uramisten, mit nem adnék érte – császári tanácsos!

Uramisten, császári tanácsos...

(1984 február 7.)

(Kocsis Péter fordítása)

REGÉNY?  
ANTOLÓGIA?  
ÖT VILÁGRÉSZ JELENKORI  
NOVELLAIRODALMA?

Milorad Pavić szerb író legújabb könyvéről

Milorad Pavić prózai írásai – elbeszélései és regényei – megújították a szerb irodalmat, majd más nemzetek irodalmát is, mindenekelőtt a volt szocialista országokét, utóbb pedig bizonyos mértékben a többi is. Végre bekövetkezett a nagy fordulat: kiderült, hogy az elbeszélés nem-realista módja is sikeres lehet. Pavićról szólva már rég érvényes a megállapítás, hogy a 21. század, az új ezredév írója.

Pályája kezdetén verseket, igen jó verseket írt. Arra tett kísérletet, hogy napjaink modern költészetét a régi „bizánci” (illetve középkori szerb) poézissel ötvözze. A korabeli kritikának, hát még az olvasóknak, nemigen volt érzéke egy ilyen eljáráshoz, így aztán a siker úgyszólván teljesen elmaradt. Pavić professzor időközben jó néhány szerb irodalomtörténetet is megírt, ezekben nem egy feledésbe merült és mellőzött szerzőt fedezett fel és méltatott, azaz alkotó módon, új felfogásban tudta olvasni rég letűnt korszakok irodalmát.

Az első nagy és kockázatos fordulat akkor következett be nála, amikor a költészettel felhagyva a prózáirás felé fordult figyelme. Néhány elbeszéléskötete jelent meg, és hamarosan nagy sikert ért meg mind az olvasók, mind pedig az irodalomkritika köreiből. De már csak akkor, amikor megtette a második nagy lépést a felfelé vezető úton, s 1984-ben kiadta első regényét, a *Zazar szótárt*, nos, akkor lett az a megkerülhetetlen író, akire felfigyelt a nagyvilág.

Pavić minden új könyve, novelláskötete vagy regénye, mindig valami újat hoz a frissiben felfedezett és megvalósított forma vagy az íróra jellemző eljárás tekintetében. Így jött létre egymás után a *szótárregény*, a *keresztretjvény-regény*, a *homokóra-regény*, a *tarots-regény*... Elbeszéléskötetei pedig nem ismerik az idő- és térbeli határokat, annyira spontánnak és lehetségesnek tűnik bennük minden, mint amilyen könnyedén és természetesen függenek össze a dolgok álmainkban. A realizmus poétikája vereséget szenvedett, s az olvasó egészen új világfelfogás birtokába jut.

Milorad Pavić legújabb könyve ugyancsak egy újdonsággal és meglepetéssel rukkolt elő: mint akinek alkotói

tartalékai kifogyhatatlanok, a szerző sohasem elégei meg az új formákat. Ha a „Papírmásé-színház” műcím éppen nem is kelt különösebb képzettársításokat, az „Antológia-regény” megjelölés, az ellentmondás jelzésével, érdeklődést ébreszt, az „Öt világrész jelenkori novellairodalma” kitétel viszont már mindenképpen provokál, kész kihívás, az olvasói kíváncsiság magasba szökken, pláne ha Milorad Pavić a szerző.

Az „Öt világrész jelenkori novellairodalma” címmel kötetbe foglalt elbeszéléseket nem M. Pavić válogatta, hanem ő maga írta meg! S ráadásul azt mondja róla, hogy ez egy „Antológia-regény”, közelebbről a világ elbeszélési-irodalmáé, de hát antológia is, meg regény is?

Korábbi novellásköteteihez Pavić mindig utószót csatolt, azonban elvárásaink ellenére, a Pavić-féle utószó nem magyaráz meg semmit. Ehelyett újabb játékraszólitja fel az olvasót, ez tehát nem racionálisan mellékelt magyarázat, eligazítás, hanem még egy újabb történet mindig. Ezúttal utószó helyett az „antológus” (pardon: „antológus”) Előszavával találkozunk: ebben, amellet, hogy eljátszadozik a nőolvasó--olvasó--szerző kedvelt háromszögével, Pavić elmondja, hogy a mű tárgya a mai világ novellairodalma, melyet maga a szerző foglal egy csokorba. S ezt követi az a 38 elbeszélés, melyek – igaz – nem az illető nemzetek és nyelvek körében íródtak, hanem mindez egy-egy nekik szóló ajándék az író részéről, akinek műveit az érintett országok nyelvére lefordítva kiadták, ott is olvasták. Ezek is Pavić eredeti írásai tehát, bármikor kötetbe gyűjthette és kiadhatta őket, és minden a legnagyobb rendben lett volna. A szerző azonban egész sor leleménnyel töltötte meg munkáját: kigondolta az állítólagos szerzők nevét, életrajzi adatait, feltüntette kiadóik elnevezését, ugyanazokat, akiknél – fordításban – a saját művei is napvilágot láttak egykoron. Ez utóbbi adalékok, noha nem rejtett, nem is kigondolt adatokról van szó, csak fokozzák a mű érdekességét. Pavićnak egyszerűen szüksége volt rájuk, hogy ötlete nyomán mindenféle szóbeszéd keljen szárnyra, az olvasók pedig, kétségkívül, hálásak lesznek neki ezért bravúros játékért.

Az olvasó mindeközben kedve szerint választhatja magának azt a novellát, melyet a legjobbnak, legsikerültebbnek talál. Mondjuk: a görögöt, az izraelit, az amerikai, a szlovákot, a spanyolt, a hollandot, a szerbet – a többi között... A következő olvasatok azonban más véleményen is lehet, ettől eltérő sorrendet állíthat fel. Az itt olvasható elbeszélések ugyanis – mint mondtuk –, nem valamely nemzeti irodalom részei, hanem mindegyike Pavić opusához, az ő, sok közül is felismerhető írásművészetéhez tartozik.



Magyarul eddig a Kazár szótár c. regény (Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1987; Cartaphilus, Budapest, 2006), valamint A tüsszögő ikon címmel egy novellaválogatás jelent meg (Forum Könyvkiadó-Jelenkor Irodalmi és Művészeti Kiadó, Újvidék-Pécs, 1991). De máris vannak jelentős írók (pl. Géczy János), akik sikeresen korrespondálnak Pavićtal. Magyar irodalmi körökben, minden bizonnyal, nagy érdeklődést kelt majd a Bács Istvánnak tulajdonított elbeszélés („Az ötödik balatoni ház”), amint ahogy – feltételezhetően – a többi írás is megfelelő érdeklődésre talál más nyelvek és kultúrák körében, sőt, talán alkotói versengésre buzdít, amely tökéletesen megfelel Pavić írásművészete szellemének. Egyik-másik elbeszélésnek valóban van némi köze ahhoz a nemzethez, melynek kultúrájához kapcsolódik (pl. a magyar tárgyú esetében: a Balaton, a Hamvas-villa, a szocializmus, a magántulajdon kisajátítása, valamint a mostani restitúció említése...), ellenben sok olyan is akad, mely híján van ennek az elemnek (mint pl. a kanadai vonatkozású történet, amely egynéhány hivatkozástól eltekintve mindjárt az elején, teljes egészében Afrikában játszódik), de hát ezeket az írásokat illetően ez lényegtelen. Teljesen mindegy, igaza van írójának: műveit a világ 36 nyelvére lefordították és kiadták, s ő most e nyelvek mindegyikének egy-egy novelláját kínálja föl. Megtörténhet, hogy az adott nyelvekre még le is fordítják a könyvét; hiszen Pavić más munkái is megjelentek ott fordításban, s tisztelők-re leltek, mért ne jelenhetne meg idegen nyelveken ez a könyv is, amely száz százalékban Pavić-é.

Előszavában a szerzőköszönetet mond Raša Livadának, a Pismo világirodalmi folyóirat szerkesztőjének, a jelenkori világirodalomból válogatott versantológia összeállítójának, ugyanis tőle származik az Antológia-regény alapötlete. A mű éppen Raša Livada elhalálózása ideje táján jelent, őt tehát már nem kérdezhetjük meg. Livadának mindenkor magas követelményei voltak magával és másokkal szemben is, ki tudja hát, ilyen könyvre gondolt-e, vagy talán olyasféle novellafüzérre, amely a szerzőtől megköveteli, hogy más-más irodalmak, kultúrák, égaljak 37 írójának bőrébe bújjon, s úgy alkossa meg történeteit? Lehetetlen feladat? Világirodalmi példák csak azt sugallják, hogy ez lehetséges, és bár igen nehéz, egyúttal kihívó feladat is.

Pavić sehol sem említi, hogy a kötet elbeszéléseit mért rendezte abba a sorrendbe, ahogyan napvilágot láttak. Mivel eddig szokása volt, hogy megoldásait egy-egy ötletes szállal fűzi össze, játék és játszadozás nála minden, ezennel versenypályázatot hirdetek: Milyen elv szerint alakult ki a kötetbe gyűjtött elbeszélések sorrendje? A

válaszokat összevetjük az általam feltételezett megfejtéssel, s a helyes megfejtésért járó jutalomról maga a szerző döntsön.

Raša Livada pedig így ír:

Sem csórén – sem jóllakottan:  
Kibontakozunk ölelésemből,  
Mely csak fokozta a különbségeket.

(Borbély János fordítása)



## ÖT HÁZ A BALATONNÁL IRTA: BÁCS ISTVÁN

*Ez az anonim elbeszélés az újvidéki magyar irodalmi folyóiratban, a Hídban látott napvilágot. Először arra gondoltak, Esterházy Péter a szerzője, netalán Danilo Kis, vagy sokkal inkább valaki más. Végül is arra a következtetésre jutottak, hogy egy bizonyos Bács István írta, aki egy időben a magyar nyelv lektora volt a bécsi egyetemen. Nevéhez fűződik a Latin iskolák Mohács vármegyében a 18. században című tanulmány. Könyveit külföldön az újvidéki Fórum, illetve Budapesten a Cartaphilus adta ki. Szakállat viselt, ami jól elrejtette. Nem tudni, valójában hogyan nézett ki. Ez a fennmaradt felvételekből sem derül ki. Abból a meggondolásból kiindulva, hogy az elbeszélés mégiscsak fontosabb magánál a szerzőnél is, beillesztetük Papírszínház antológiánkba, Bács neve alatt.*

Bányai Erzsike egyke volt. Harmincöt évesen a Széchenyi könyvtárban dolgozott Budán a régi, különleges könyvek osztályán. Szülei meghaltak, egyedül élt egy garzonban, amely a Két szarvashoz címzett vendéglőre nézett a Duna-parton. Szüleitől a garzonlakás mellett egy hatalmas kulcsot is örökölt. A rézkulcsba az volt belevésve, hogy: Dorottya. Erzsike viccesnek találta a kulcsot, melynek történetét sokszor meg kellett hallgatnia gyermekkorában.

A két világháború között nagyanyja nővére gazdagon ment férjhez egy bizonyos Szabadka Sándorhoz. Nem született gyermekük, ellenben volt öt házuk Balatonfüreden. Mivel Erzsike nagyanyja meg éppen pont öt gyermeket hozott a világra, négy fiút és egy lányt, a balatoni házakat róluk nevezték el. Neveiket cikornyás aranyozott betűkkel rajzolták fel bádogtáblán a villák homlokzatára. Óriási kulcs nyitotta a villák bejárati ajtaját. Mindegyikbe be volt vésvé a villa neve, amelykhez tartozott. A házakat a két világháború között kiadták a fürdővendégeknek, ami jól jövedelmezett. Erzsike nagyanyja nővérének futotta belőle öt bundára (hermelin, nerc, pézsmá, ezüstróka és csikóbőr). A második világháború előestéjén, amikor Erzsike nagyanyjának nővére rákapott a fiákerezésre, Sándor már nem volt az élők között. Befogatta Sándor lovait, amelyek immár a saját lovai voltak, a fiákerek egyikébe. Összesen három fiákerük volt. Vasárnaponként felült az egyikre és kihajtatott a Balaton-partra. A kocsis szépen hegedült. A lovak ismerték az utat, nem kellett a gyeplőt

fogni. Időnként füttyszó hasított bele a csárdás dallamába, mert a kocsis füttýentéssel irányította a lovakat.

Amerre jártak, összesúgtak a népek: – Lám, az özvegy Szabadkáné, akinek csárdásznak a lovai!

Amikor érezte, hogy eljött az utolsó órája, a nagynéni lelakoltatta a balatonfüredi házakat és a kulcsokat nővére gyermekeinek ajándékozta, annak jeleként, hogy a házakat is rájuk hagyja. A villák közül az egyik, amelyiken azt írta, hogy Dorottya, Erzsike édesanyját illette meg, aki jómaga is a Dorottya névre hallgatott, hiszen mint tudjuk, róla nevezték el az épületet. A bundákkal más volt a helyzet, azokat nem adta senkinek a nagynéni, mondogatták is, hogy talán magával viszi a sírba őket.

Majd kitört a háború, melynek végén az oroszok elfoglalták Magyarországot és államosították a balatoni villákat is, köztük a szóban forgó ötöt. Elhanyagolták őket, ki-be járt rajtuk az időnként feltámadó balatoni szél. Gazdátlanok voltak, egyiket közülük, a Hamvas nevezetűt le is bontották időközben és egy kefekötő műhelyt, vagy valami hasonlót húztak fel a helyén.

A kulcs tehát, amit Erzsike az édesanyjától kapott, értéktelen kacatnak tűnt csupán, a házat, illetve a házakat sohasem nézte meg a lány. Olyan valószerűtlen volt az egész, hogy elképzelhetetlennek tartotta odamenni. A rendszerváltás után, a XXI. század hajnalán, amikor Magyarország hirtelen az Európai Unió kapujában találta magát, Erzsike azt olvasta az újságokban, hogy kárpótolják az államosított vagyont. Gondolt egyet és előkereste a kulcsot, meg a róla szóló papírt és felhívta a rokont, akiről tudta, hogy szintén érdekelt a dologban. Ez a bizonyos rokon is megörökölt egyet a balatonfüredi házak közül.

– Én már visszaszereztem – közölte lakonikus tömörséggel, ami arra ösztökélte Erzsikét, hogy kövesse a példáját.

Kérvényt nyújtott be a kárpótlási hivatalhoz és leutazott Balatonfüredre, hogy életében először, megnézze a házat. Amit könnyebb volt eltervezni, mint megcselekedni. Mivel az utca nevét ismerte, úgy képzelte, gyorsan megtalálja az épületet a Dorottya felirat alapján. A helyszínre érve azonban tapasztalnia kellett, hogy a bádogtáblák leestek, illetve olvashatatlaná halványodtak a betűk rajtuk, úgyhogy fogalma sem volt, melyik villa az övé. Hiába meresztgette a szemét, nem volt sehol a Dorottya villa. Több házat benőtt a gaz, de a bejáratuk zárva volt. Végül eszébe jutott, talán a kulcs segítségével megtalálhatja a megfelelő zárat. Na, ez aztán végképp nem ment könnyen neki. Keresett egy panziót, kivett egy szobát, hogy másnap pihenten lásson munkához.

Másnap, egy borús délelőttön ismét nekifohászkodott,



de tapasztalnia kellett, hogy a zárat a legtöbb helyen lecsérték, vagy az ajtót feltörték, úgyhogy francot sem ért a kulcsa. Dél körül egy szép zöld fedelű villához ért, amelynek sarkain sárkánnyal díszített bádgcatsornák futottak le a falak mentén. Annak ellenére, hogy itt sem volt már felirat, azonnal érezte, hogy a kulcsa ebbe a zárba való, de csalódnia kellett. Hiába próbálta, nem sikerült kizárni az ajtót, holott a kulcs elsőre szépen belefeküdt a zárba. Véletlenül meglökte az ajtót, ami kinyílt. Nem volt bezárva. Azt gondolta, lakatlan a ház.

Belépett a hallba. Először egy viseltes, tépett csikóbundán akadt meg a szeme. Ott lógott a fogasra felakasztva. Ismerősnek tűnt anyja történeteiből. Lehet, hogy egyike volt a megboldogult nagynéni öt bundájának? Még jobban megdöbbsent, amikor a XIV. Lajos korabeli hangulatot idéző, lepattant szalonban egy ifjút pillantott meg, aki asztalra feltett lábbal ült a kanapén. Előtte sörösüveg. S úriember módjára a következő szavakkal invitálta gálánosan, ülne le mellé:

– Tudtam, hogy mégis eljössz.

– De hát, kicsoda Ön?

– Tártulajdonosa ennek a villának – így az ifjú, miközben az asztalra mutatott, amelyen ott volt egy kulcs, kiköптött olyan, mint Erzsikéé

– Ezt a házat az én anyám örökölte a nagynénjétől, én pedig anyámtól. Honnan veszi uram, hogy ön ennek a háznak a tártulajdonosa?

– Megmagyarázom – kezdett bele az ifjú a monológjába, miközben levette a lábát az asztalról. Szép volt, csikófarokban összefogva viselte a haját, a válla erős, széles. A tekintetével levetköztette a nőt. Erzsikének az volt az érzése, hogy meztelenül áll az ismeretlen előtt, aki átlát a blúzán.

– Szabadka István úr, az én nagyapám a javamra végrendelkezett. Valljuk be őszintén, elsősorban az övé volt ez a ház, hát nem? Ő dolgozott meg érte, valójában a másik négyért is. Egyezséget ajánlok neked.

– Miféle egyezséget? – kérdezte Erzsike elképedve.

– Kitaláljuk. Előttünk az egész éjszaka. Választhatsz, hol akarsz aludni, fent a hálószobák egyikében, vagy itt a szalonban a kanapén?

Erzsike éjszakára inkább visszament a panzióba, de sokáig nem tudott elaludni a történetek miatt. Reggel, amikor korához tért, megijedt. Eszébe jutott, hogy otthagya

azt az átkozott fickót, azt az ördögfattyát a villában, az ő villájában. Gyorsan kifizette a panziót, és elfutott a Dorottya villába, azzal az eltökélt szándékkal, hogy most bizony ő marad ott.

Az ifjú éppen rántottát reggelizett. Otthon érezte magát.

– Nem tudom, Ön milyen egyezsége gondolt, de mindegy is, mert nem áll szándékomban a saját házamról egyezkedni – jelentette ki határozottan az ebédlőbe belépve.

– Szóval, te is az egyezségeen gondolkodtál az éjszaka. Dicséretes. A lehető legtermészetesebb egyezsége gondoltam. Most már te is tudod, hogy ki vagyok, én is megismertelek téged, miért ne oszthatnánk meg a házat? Vagy még jobbat ajánlok, gyere hozzám feleségül és akkor kettőnké lesz a ház?

– Maga megörült! – kiáltott fel a nő, szaladt kifelé a házból, miközben azt kiabálta, majd az ügyvédje elintézi!

És akkor megpillantotta a másik kulcsot, amely még mindig ott feküdt a szalon asztalán. Felvette és megfordította. A kulcsba nem az ő házának a neve volt belevésve – Dorottya az anyja után –, hanem a lerombolt ház neve, Hamvas. Döbbsenten nézett az ifjúra, aki szép lassan felállt az ő rántottája mellől és széttárta a karját, majd ennyit mondott:

– Ez van, ismerd el, hogy azért próbálkozásnak nem rossz. Egyébként meg úgysem kapnád vissza a házat! Ez a ház senkié, nincs rajta a kárpótlási listán.

– Hogyan jöhetett be a lerombolt ház kulcsával? – kérdezte Erzsike némileg lecsillapodva helyet foglalva a XIV. Lajos korabeli kanapén. Szolid mestermunka volt a XIX. századból, s most először érezte úgy, hogy a saját kanapéján ül.

– Nyitva volt.

– Szóval, milyen megállapodásról akart Ön beszélni velem? – kérdezte Erzsike gálánosan felajánlva az ifjúnak, foglaljon helyet mellette.

Az ifjú felnevetett és azt mondta, miközben leült:

– A házassági ajánlatom továbbra is fennáll!

Ezek után teletömte Erzsike száját a maradék rántottával. Mivel a hölgy nem reggelizett, igencsak ízlett neki a tojás.

(Fenyvesi Ottó fordítása)